Зображення Російської імперії як царства зла у поемі «Сон»

Багато творів Т. Г. Шевченка мають викривальний пафос. Його обурювали та несправедливість і злочинства, які він бачив у Російській імперії. Він був борцем проти неправди, що панувала в Росії, за що і був покараний вигнанням з України, засланням, солдатською муштрою, забороною писати і малювати. Але він не скорився, і через багато років його щирі і правдиві слова вражають наші серця.

Вже у ліричному вступі поет описує суспільне зло, що панує навколо: з одного боку, злочини тих, хто оббирає власного брата відкрито або нишком, з другого — загальна покірність, мовляв, «може, так і треба». Але поет упевнений, що усіх Бог створив рівними, а, отже, ніхто не має права знущатися над іншими.

Події твору відбуваються у сні оповідача. Він летить над землею у пошуках раю. Він, мов всевидюще око, що бачить, як на тлі прекрасної природи люди гнуться у ярмі, з них здирають останню шкуру, діти вмирають від голоду, а їхні батьки у цей час працюють на панщині. Наступна картина — Сибір. Здається, що тут ще не ступала нога людини, що це країна, «не полита сльозьми, кров'ю». Але виявляється, що і тут є люди, але вже не на землі, а під землею. Найкращі сини Росії, що своє життя присвятили боротьбі за права людей, що глибоко переживали із народом його біль, ці «царі волі», «убрані в кайдани» і «штемпом увінчані», мов якийсь злочинець, виносять з надр землі золото, «щоб пельку залити неситому».

Найяскравіше зображений центр Російської імперії — Петербург. Оповідачеві вдається непомітним прослизнути до царських палат. І спочатку йому здається,

що він потрапив у рай. Після тих злиднів, що він побачив в Україні, та тяжкої праці каторжан у Сибіру різко падає в вічі розкіш панства, яке зображене у сатиричному дусі. Оповідач називає їх «блюдолизами», що, «мов кабани годовані, — пикаті, пузаті». Цариця, «мов опеньок засушений, тонка, довгонога», зовсім не схожа на той образ богині, який створили віршомази.

Уся імперія будується на насильстві: цар дає в пику старшому, той — меншому, останній — малому, малий — дрібному. Цікаво, що нікого не тільки не обурює така поведінка царя та панства, а всі навіть радіють з цього: «Гуля наш батюшка, гуля!» Але Т. Шевченко впевнений, що самодержавство не вічне.

Перетворення ведмедя, яким уявився оповідачеві у сні цар, на кошеня показує, що цар без підтримки нічого не вартий. Він лякається сміху оповідача і щезає.

Російська імперія, на думку поета, — це царство зла і неправди. Вона антиприродна і абсурдна: ті, хто працюють на полі, гинуть від голоду, найкращі люди гнуться у кайданах, насильство сприймається як вища милість, а правителі її — це справжні нікчеми. Отож, не висловлюючи свою думку прямо, Т. Шевченко доводить усім змістом свого твору, що колись імперія впаде і пощезає усе панство разом зі своїм царем-кошеням. І недарма називають Т.Шевченка пророком, бо він передбачив те, що незабаром сталося — революцію 1917 року.